

I කොටස

1. ක්‍රිස්තු වර්ෂ 1505 සිට 1948 දක්වා
2. සමාජයක අනීතගත වූ, පසුබුමට පත් වූ හෝ විනාග වූ සංස්කෘතික, ආගමික, අධ්‍යාපනික හා දේශපාලනික අංග ප්‍රතිසංස්කරණය කර නැවත ඒවත් කිරීමේ ක්‍රියාවලියක් වන අතර, එය සමස්ත සමාජ ප්‍රතිසංස්කරණයක් (Total Social Reformation) ලෙස හැඳින්විය හැකිය.
3. පෘතුගේසි (1505-1658), ලන්දේසි (1658-1796), බ්‍රිතාන්‍ය (1796-1948)
4. දිවයින පළාත් තුනකට (බටහිර, දකුණු, උතුරු) විභාග කිරීම; ඒකීය මධ්‍යම පාලනයක් ස්ථාපිත කිරීම; බදු, නීති, අධිකරණ පද්ධති ඒකාකාරී කිරීම; කොළඹ නගරය මධ්‍යස්ථානය කරගත් පරිපාලන ව්‍යුහයක් ඇති කිරීම
5. සර්වජන වැඩිහිටි ජන්දය මත පදනම් වූ ප්‍රථම ව්‍යවස්ථාදායක මන්ත්‍රී මණ්ඩලය තීර්මාණය කිරීම; "රාජ්‍ය තුළ රාජ්‍යය" ලෙස හැඳින්වෙන අර්ධ-ස්වයං පාලන ක්‍රමයක් හඳුන්වාදීම
6. නේ (1867 - ජේම්ස් ටේලර් විසින්), රබර් (1876 - හෙන්රි වික්‍රමසිංහ විසින්)
7. ජේම්ස් ද අල්ටීස් (ග්‍රාමීය අධ්‍යාපනය ප්‍රවලිත කිරීම), සී.චලිල්චි.චලිල්චි. කන්නන්ගර (බෙඟදේ අධ්‍යාපනය සංවර්ධනය)
8. මිගේටුවන්තේ ගුණානත්ද භිමි (බෙඟදේ විවේචනාත්මක වින්තනයේ පියා), වලිවිට සරණාකර භිමි (සියම් නිකාය ප්‍රතිස්ථාපනය)
9. 1931 මැයිලොම් වයවස්ථාව
10. විදේශ මුදල් ආදායම වැඩිවීම; රජයට බදු ආදායම ලැබීම; රැකියා අවස්ථා ස්ථාපිත වීම; බැංකු පද්ධතිය ආරම්භය (බ්‍රීලංකා ඉන්දියානු බැංකුව, 1841)
11. නිවේන අධ්‍යාපන පද්ධතියක් හඳුන්වාදීම (සිස් අධ්‍යාපනය සහ වෘත්තීය අධ්‍යාපනය); යටිනල පහසුකම් සංවර්ධනය (රේල්, මාර්ග, වරාය, ජල සම්පාදනය); නිවේන ආර්ථික ක්‍රමවේද හඳුන්වාදීම (බැංකු, විමුක්තිකරණ, විශ්වාසවන්තන්වය); සාහිත්‍ය හා කලා සංවර්ධනය (නවකතා, නාට්‍ය, විද්‍යාත්මකතා)
12. සම්පූදායික සමාජ ව්‍යුහය බිඳවැටීම (ගම්බද සමාජයේ අවසන්වීම); ආර්ථික අසම්බුද්‍යතා (වාණිජ වගා මත අධික රඳා පැවතීම); සංස්කෘතික අර්බුදය

(බටහිර සංස්කෘතිය හා සම්පූද්‍යාධික සංස්කෘතිය අතර ගැටුම්); හුම් හිමිකම් සහ කෘෂිකර්මීය ස්වාධීනත්වය නැතිවීම

II කොටස (13, 14, 15, 16)

13(අ)

ශ්‍රී ලංකාවේ පුනරුදෙය යනු යටත් විෂේෂ යුගයේදී (ත්‍රි.ව. 1505 සිට 1948 දක්වා) සිදු වූ සමාජ, ආර්ථික, අධ්‍යාපනික, සංස්කෘතික හා දේශපාලනික ක්ෂේත්‍රවල මූලික වෙනස්කම් සම්බන්ධයෙකි. මෙය සරලව කිසියම් එක් ක්ෂේත්‍රයකට සිමා වුවක් නොව, එය සමස්ත සමාජ ප්‍රතිසංස්කරණයක් (Total Social Reformation) ලෙස සැලකිය හැකිය. මෙම එළිභාසික පසුබිම තුළ දිවයින පෙනුයිසි (1505-1658), ලන්දේසි (1658-1796) සහ බ්‍රිතාන්‍ය (1796-1948) යන යටත් විෂේෂ බලවතුන් නිදෙනාගේ පාලනයට නතු විය. බටහිර බලපෑම් හා සම්පූද්‍යාධික ඉංග්‍රීසිකින් අතර ගැටුම් හා සංස්ථාවනයන් තුළින් මෙම පුනරුදෙය ගොඩනැගුණි.

13(ආ)

ශ්‍රී ලංකාවේ පුනරුදෙයට මූලික වූ ප්‍රධාන සාධක පහ:

- යටත් විෂේෂ බලපෑම:** පෙනුයිසි, ලන්දේසි සහ බ්‍රිතාන්‍ය යටත් විෂේෂ බලවතුන්ගේ පාලනය හරහා බටහිර සංස්කෘතිය, ආගම, අධ්‍යාපනය හා ආර්ථික ක්‍රමවේද හඳුන්වාදීම.
- බටහිර අධ්‍යාපනය:** මිශනාරි හා රජයේ පාසල් හරහා ඉංග්‍රීසි හාඡාව හා බටහිර දැනුම ප්‍රචාරක වීම, එමගින් ප්‍රඛ්‍යාද පන්තියක් (Educated Elite) ඇති වීම.
- ආගමික පුනරුජීවනය:** බෙඟදේ පුනරුදෙය හරහා බුද්ධාගම ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම, බෙඟදේ අධ්‍යාපන පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීම, බෙඟදේ සංස්කෘතිය ආරක්ෂා කිරීම.
- ආර්ථික වෙනස්කම්:** ස්වයංපෝෂිත කෘෂිකර්මයේ සිට වාණිජ කෘෂිකර්මයට (Plantation Economy) මාරුවීම, නේ, රබර වැනි නව වගා හඳුන්වාදීම, මුදල් ආර්ථිකය හඳුන්වාදීම.
- දේශපාලනික හා ජාතිකවාදී වලන:** යටත් විෂේෂ පාලනයට එරෙහිව ජාතිකවාදී වින්තනය වර්ධනය වීම, නිදහස් අරගලය ගක්නිමත් වීම, දේශපාලනික ස්වයං පාලනය සඳහා අධිෂ්ථානය වර්ධනය වීම.

14(අ)

බ්‍රිතාන්‍ය යටත් විෂේෂ පාලනය යටතේ ඉංග්‍රීස් ලෙස මධ්‍යම පාලන ඒකාබද්ධ කිරීමේ

ක්‍රියාවලිය 1833 කොල්බෝක් සම්මේලනය (Colebrooke Commission) මගින් ව්‍යවස්ථාපිත විය. 1815 වර්ෂයේදී මහනුවර රාජධානිය අල්ලා ගැනීම සමස්ත දිවයිනම එක්සත් පාලනයක් යටතට ගැනීමේ අවසාන පියවර විය. ඉන් පසුව, කොල්බෝක් සම්මේලනයේ නිර්දේශ මත:

- දිවයින පළාත් තුනකට (බටහිර, දකුණු, උතුරු) විභාග කරන ලදී.
- ඒකීය මධ්‍යම පාලනයක් ස්ථාපිත කරන ලදී.
- බදු එකතු කිරීමේ පද්ධතිය ඒකාකාරී කරන ලදී.
- ඩ්‍රිතාන්‍ය නීති පද්ධතිය හඳුන්වා දෙන ලදී.
- අධිකරණ ක්‍රමය කේත්දුගත කරන ලදී.
- කොළඹ නගරය මධ්‍යස්ථානය කරගත් පරිපාලන ව්‍යුහයක් ඇති කරන ලදී. මෙම ප්‍රතිසංස්කරණය මධ්‍යම පාලන ඒකාබද්ධ කිරීමේ ක්‍රියාවලිය ලෙස හඳුන්වෙන අතර, එය තුනන ශ්‍රී ලංකාවේ පරිපාලනික ව්‍යුහයේ පදනම ලෙස සැලැකේ.

14(ආ)

1931 මැක්බොම් වයවස්ථාව (Donoughmore Constitution) යටත් විජීත ශ්‍රී ලංකාවේ දේශපාලන ඉතිහාසයේ වැදගත්ම මොහොතුක් ලෙස සැලැකේ. මෙම වයවස්ථාවේ විශේෂත්වයන් භා ප්‍රධාන අඩංගුව:

- සාර්වජන වැඩිහිටි ජන්දය (Universal Adult Franchise): වයස අවුරුදු 21 ට ඉහළ සියලුම පුරවැසියන්ට ජන්ද බලය ප්‍රදානය කිරීම.
- ද්වීමණ්ඩල පද්ධතිය: රාජ්‍ය සභාව (State Council) හා මන්ත්‍රී මණ්ඩලය (Board of Ministers) යන කොටස් දෙකකින් යුත් ව්‍යවස්ථාදායක ආයතනයක් නිර්මාණය කිරීම.
- ප්‍රාදේශීය ආණ්ඩු (Local Government): පළාත් පාලන ආයතන හඳුන්වාදීම.
- අංග තුන වෙන් කිරීම: විධායක, ව්‍යවස්ථාදායක, අධිකරණ අංග වෙන් කිරීමේ මූලධර්මය අනුගමනය කිරීම.
- "රාජ්‍ය තුළ රාජ්‍යය" (State within a State): අර්ධ-ස්වයං පාලන ක්‍රමයක් හඳුන්වාදීම.

6. සමස්ත ලංකාව සඳහා ඒකීය ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති සම්මත කිරීමට හැකියාව උබාදීම. මෙම වයවස්ථාව ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රජාතනත්ත්වාදී සම්පූදායේ පදනම ලෙස සැලැකේ.

15(අ)

පුරුදු යුගයේදී ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකයේ සිදු වූ මූලික වෙනස්කම්:

- කෘෂිකර්මිය විෂ්ලවය:** ස්වයංපෝෂිත කෘෂිකර්මයේ (Subsistence Economy) සිට වාණිජ කෘෂිකර්මයට (Plantation Economy) මාරුවීම. නො (1867), රබර (1876), කොපරා, කොකෝවැනි අපනයන පදනම්ත් කෘෂිකර්මය සංවර්ධනය.
- ආර්ථික ව්‍යුහයේ වෙනස:** සම්පූදායික ගම්බද සමාජයේ සිට මූදල් ආර්ථිකයකට (Monetized Economy) සංක්‍රමණය. බැංකු පද්ධතිය (ඩ්‍රිතානය ඉන්දියානු බැංකුව, 1841), කො සමාගම්, විමුක්තිකරණ සමාගම් ඇතිවීම.
- ප්‍රවාහන හා සන්නිවේදන සංවර්ධනය:** රේල් පල (1864), මාර්ග, වරාය (කොලඹ, ගාල්ල, තිකුණාමලය) සංවර්ධනය.
- වෙළඳපල පද්ධතිය:** විදේශ වෙළඳපල සමග සංස්‍රේෂු සංවර්ධනය ස්ථාපිත වීම. අපනයන-ආනයන ආර්ථිකයක් බිහිවීම.
- බදු පද්ධතිය:** ඩ්‍රිතානය බදු පද්ධතිය හඳුන්වාදීම, රජයේ ආදායම් මූලාශ්‍ර ලෙස.

15(ආ)

නො වගාවේ බහුමාන බලපෑම් විශ්වේෂණය:

ආර්ථිකයට බලපෑම්:

- ධනාත්මක:** විදේශ මූදල් ආදායම වැඩි වීම, රජයට බදු ආදායම ලැබේම, රැකියා අවස්ථා ස්ථාපිත වීම, බැංකු පද්ධතිය සංවර්ධනය වීම.
- සංණාත්මක:** ආර්ථිකය නො-රබර මත අධික ලෙස රඳා පැවතීම, විදේශ වෙළඳපල උච්චාවනවලට අසුවීම, ආර්ථික අසම්බුද්ධිතතා ඇති වීම.

සමාජයට බලපෑම්:

- ධනාත්මක:** නාගරික කේත්දු සංවර්ධනය, නැවීන සේවා අවස්ථා ඇතිවීම, සමාජ ගමන් බිමන් හැකියාව ඇතිවීම.
- සංණාත්මක:** සමාජ අසමානතා වැඩි වීම, දක්ෂ ඉන්දියානු කම්කරුවන් ගෙන්වීමෙන් ස්වදේශීය සමාජයට බලපෑම්, සම්පූදායික සමාජ ව්‍යුහය බිඳුවැවීම, සමාජ ස්ථානාන්ත්‍රණ කිරීම වැඩිවීම.

පරිසරයට බලපෑම්:

- දනාත්මක: (සීමිත) ආර්ථික වන වගාවන් හඳුන්වාදීම.
- සංණාත්මක: විශාල වනාත්තර විනාශය, ජෛව විවිධත්වය අඩුවීම, පස අවනතිය, ජල සම්පත් දූෂණය, පරිසර තුළනය බිඳවැටීම.

16(අ)

පුනරුදු සුගයේදී සිදු වූ අධ්‍යාපන පරිවර්තනය හා එහි ප්‍රධාන අංග:

1. බටහිර අධ්‍යාපන පද්ධතිය හඳුන්වාදීම:

- මිශනාරී පාසල්: 1815 වර්ෂයට පසු ක්‍රිස්තියානි මිශනාරීවරුන් විසින් ආරම්භ කරන ලදී.
- රජයේ පාසල්: 1836 වර්ෂයට පසු බ්‍රිතාන්‍ය යටත් විෂින් රජය විසින් ආරම්භ කරන ලදී.
- ඉංග්‍රීසි මාධ්‍ය අධ්‍යාපනය: ප්‍රධාන අධ්‍යාපන මාධ්‍යය ලෙස ස්ථාපිත විය.

2. උසස් අධ්‍යාපන ආයතන ආරම්භය:

- කොළඹ ගේසු ක්‍රිස්තු කොලොජීය (1823)
- රෝයල් කොලොජීය (1836)
- විද්‍යාලංකාර පිරිවෙන (1873) වැනි බෙඟද් අධ්‍යාපන ආයතන

3. ස්ත්‍රීන්ගේ අධ්‍යාපනය ප්‍රවලිත වීම:

- රජයේ ගැහැණු පාසල් ආරම්භය
- මිශනාරී ගැහැණු පාසල් ප්‍රවලිත වීම
- ස්ත්‍රීන්ගේ අධ්‍යාපන අධීතිය ස්ථාපිත වීම

4. ප්‍රජා අධ්‍යාපනය:

- බෙඟද් පන්සල් පද්ධතිය
- හින්දු පන්සල්
- ඉස්ලාමීය මද්රසා

5. අධ්‍යාපන පුනරුදුයට කැපවූ පුද්ගලයන්:

- ජේම්ස් ද අල්විජ්: ග්‍රාමීය අධ්‍යාපනය ප්‍රචලිත කිරීම
- සී.චැලිලිව්.චැලිලිව්.කන්නන්ගර: බෙඟද්ධ අධ්‍යාපනය සංවර්ධනය
- ඩී.චී.එස්.කුලරත්න: බෙඟද්ධ අධ්‍යාපන ප්‍රතිසංස්කරණ

16(අ)

බෙඟද්ධ ප්‍රනරුදියේ පසුවීම, අරමුණු හා එයට දායක වූ ප්‍රධාන නායකයින්:

පසුවීම: යටත් විෂේෂ යුගයේදී බටහිර ආගමික හා සංස්කෘතික බලපෑම් හමුවේ බුද්ධාගම පසුබැමට පත්වීමේ තත්ත්වයක් ඇති විය. මිශනාරි ක්‍රියාකාරීත්වය, බටහිර අධ්‍යාපනය හරහා ක්‍රිස්තියානි ආගම ප්‍රචලිත වීම, බෙඟද්ධ සංස්කෘතිය අවනතියට පත්වීම යන කරුණු මෙම පසුවීම තුළ ඇතුළත් වේ.

ප්‍රධාන අරමුණු:

1. බුද්ධාගම ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම - විනාශ වූ විහාරස්ථාන ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම.
2. බෙඟද්ධ අධ්‍යාපන පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීම - බෙඟද්ධ පන්සල්, පිරිවෙන්, විද්‍යාලයන් ආරම්භ කිරීම.
3. බෙඟද්ධ සංස්කෘතිය ආරක්ෂා කිරීම - සම්පූද්‍යාධික අගයන්, වාරිතු, සාහිත්‍ය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
4. බෙඟද්ධ මාධ්‍ය හා ප්‍රකාශන ව්‍යාප්ති කිරීම - බෙඟද්ධ පත්‍ර ප්‍රකාශන, ගුන්ත් නීඩ්පාදනය.
5. බෙඟද්ධ සංවිධාන ගොඩනැගීම - බෙඟද්ධ මහා මණ්ඩලය වැනි සංවිධාන.

ප්‍රධාන නායකයින්:

1. මිශනාරිවුවන්නේ ගුණානන්ද හිමි (1826-1890): බෙඟද්ධ විවේචනාත්මක වින්නනයේ පියා, බෙඟද්ධ දැර්ගනය නවීකරණය කිරීම.
2. වලිවිට සරණකර හිමි (1698-1778): සියම් නිකාය ප්‍රතිස්ථාපනය, බෙඟද්ධ විනය ප්‍රනරුදිය.
3. අන්ගාරික ධර්මපාල (1864-1933): අන්තර්ජාතික බෙඟද්ධ වලනයේ නායකයා, මහා බෝධි සංගමය පිහිටුවීම.
4. දෙවන විමලධර්ම සුරිය හිමි: බෙඟද්ධ අධ්‍යාපන ප්‍රනරුදියට නායකත්වය දීම.

මෙම බෙංද්ධ පුනරුදිය ශ්‍රී ලංකාවේ සිංහල නික හා ආගමික අධිෂ්ථානය වර්ධනය කිරීමට මූලික වූ අතර, ජාතිකවාදී වින්තනය ඇති වීමට ද බලපෑම් ඇති කළේය.